

Київський університет імені Бориса Грінченка

ISSN 2311-2409 (Print)

ISSN 2412-2009 (Online)

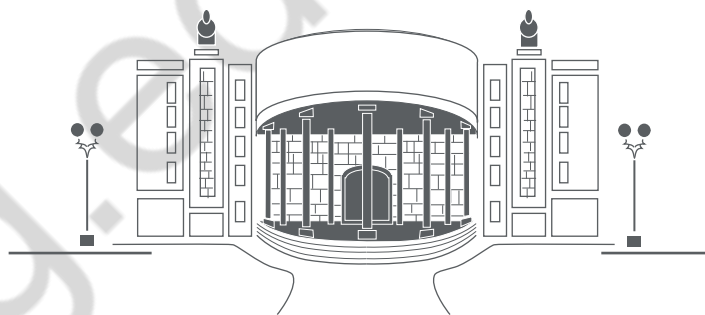
DOI: 10.28925/2311-2409.2023.40

Педагогічна ОСВІТА: *теорія і практика*

Pedagogical Education:
Theory and Practice

Психологія
Педагогіка

Psychology
Pedagogy

Збірник
наукових праць

№ 40 (2) • 2023

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

The year of foundation — 2001
Frequency: semi-annual

Київ • 2023

ЗАСНОВНИК

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічна освіта: теорія і практика Психологія. Педагогіка

Науковий журнал

№ 40 (2) 2023

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 19961-9761 ПР,
видане Державною реєстраційною службою України
28.05.2016 р. (перереєстрація)

Липень — грудень

Головна редакторка:

Паламар Світлана Павлівна,
кандидатка педагогічних наук,
старша наукова співробітниця (Україна).

Заступниця головної редакторки:

Хоружа Людмила Леонідівна,
докторка педагогічних наук, професорка (Україна).

Відповідальна секретарка:

Козир Маргарита Валентинівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна).

Технічна секретарка:

Билан Ольга Миколаївна (Україна).

Редакційна колегія:

Ляпунова Валентина Анатоліївна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Зданевич Лариса Володимирівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Нежива Людмила Львівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Котенко Ольга Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Кизенко Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук (Україна)
Варченко-Троценко Лілія Олександрівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Вембер Вікторія Павлівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Савенкова Ірина Іванівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Скрипник Тетяна Вікторівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Сергеєнкова Оксана Павлівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Лозова Ольга Миколаївна,
докторка психологічних наук (Україна).

Іноземні члени редакційної колегії:

Смирнова-Трибульська Євгенія
(*Sturynova-Trybulska Eugenia*),
докторка габілітована (Республіка Польща);
Малах Йозеф (*Malach Josef*),
доктор педагогічних наук (Чеська Республіка);
Пападопулос Ісаак М. (*Papadopoulos Isaak M.*),
доктор філософії, доцент кафедри педагогіки
та емерджентної грамотності,
Міжнародний грецький університет, Греція.

Наукове фахове видання «Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка» включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії (PhD) зі спеціальностей: 011 — «Освітні, педагогічні науки»; 012 — «Дошкільна освіта»; 013 — «Початкова освіта»; 015 — «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 р. № 886); 053 — «Психологічні науки» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 26.11.2020 р. № 1471)

Журнал індексується
в міжнародних бібліографічних базах
Google Scholar, ResearchBible, Index Copernicus

Журнал підтримує політику відкритого доступу

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 10 від 30.11.2023 р.)

У журналі публікуються розвідки, присвячені актуальним проблемам педагогіки і психології; результати фахових, теоретичних й експериментальних досліджень психологічної і педагогічної галузей освітянського напрямку наукового знання та методичного забезпечення педагогічного процесу за результатами наукових пошуків.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal>

ISSN 2311-2409 (Print)

ISSN 2412-2009 (Online)

DOI:10.28925/2311-2409.2023.40

FOUNDER

BORYS GRINCHENKO
KYIV UNIVERSITY

Pedagogical Education: Theory and Practice Psychology. Pedagogy

Scientific Journal

№ 40 (2) 2023

July — December

Certificate of State Registration of Printed Mass Media
KV № 19961-9761 PR,
issued by the State Registration Service of Ukraine
28.05.2016
(re-registration)

The year of foundation: 2001
Frequency: semi-annual

Scientific professional publication “**Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy**” is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”), in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Doctor of Philosophy (PhD) can be published in the following specialties: 011 — “Educational, Pedagogical Sciences”; Preschool Education”; 013 — “Primary Education”; 015 — “Professional Education (by specializations)” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 dated 02.07.2020); 053 — “Psychological Sciences” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1471 dated 26.11.2020)

The journal is indexed
in international bibliographic databases Google Scholar,
Research Bible, Index Copernicus

The journal supports open access policy

Recommended for publication by the Academic Council
of Borys Grinchenko Kyiv University
(*Rec. No 10 dated 30.11.2023*)

The journal publishes findings on current issues of pedagogy and psychology; results of professional, theoretical and experimental research on psychological and pedagogical branches of educational direction of scientific knowledge and methodical maintenance of pedagogical process, according to the results of scientific researches.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2023.40

Chief Editor:

Palamar Svitlana,
PhD in Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow
(Ukraine).

Deputy Chief Editor:

Khoruzha Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine).

Executive Secretary:

Kozyr Margaryta,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine).

Technical Secretary:

Bylan Olga (Ukraine).

Editorial Board:

Lyapunova Valentina,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Zdanevych Larysa,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Nezhyva Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kotenko Olga,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kyzenko Vasyl,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Varchenko-Trotsenko Lilia,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Wember Victoria,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Savenkova Iryna,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Skrypnyk Tetyana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Sergeenkova Oksana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Lozova Olga,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine).

Foreign members of Editorial Board:

Smyrnova-Trybulska Eugenia,
Doctor Habilitat (Republic of Poland);
Malach Josef,
Doctor of Pedagogical Sciences (Czech Republic);
Papadopoulos Isaak M.,
PhD, Assistant Professor of Pedagogy
and Emergent Literacy,
International Hellenic University, Greece.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

<i>Братко М.</i> Чинники академічного успіху майбутніх педагогів: інноватика, лідерство	6
<i>Желанова В., Крижановська В.</i> Трансформація діяльності університетських аналітичних центрів у контексті викликів сьогодення	13
<i>Леонтєва І.</i> До проблеми розбудови екосистеми вищої педагогічної освіти	19

РОЗДІЛ II ЄВРОПЕЙСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

<i>Fabbi C., Viunnyk V.</i> Reggio Emilia approach in interaction with young children	26
<i>Torgyik J., Rego H.</i> Experience of inclusive education in Hungary	32

РОЗДІЛ III ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

<i>Дика Н.</i> Траєкторія ефективної комунікації вчителя: особливості професійно-мовленнєвого спілкування	39
<i>Кузнецова Г.</i> Становлення української фонетики та методики її навчання в освітніх закладах	49
<i>Гаращенко Л., Літіченко О., Шинкар Т.</i> Підготовка майбутніх вихователів до педагогічного супроводу ігрової діяльності дітей раннього віку	52
<i>Голота Н., Карнаухова А.</i> Особливості підготовки вихователів до формування просторових орієнтувань дітей раннього віку	59
<i>Козир М., Сад А.</i> Виклики та ризики впровадження інноваційних практик у вищу освіту України	65
<i>Шкляєва Г., Бровата О., Ільченко О.</i> Виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у контексті формування соціокультурного світу дитини дошкільного віку	70

РОЗДІЛ IV ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

<i>Цюман Т., Рева О.</i> Психологічна культура формування в учнів 5-6 класів особистої гідності, безпеки життя та громадянської позиції	79
<i>Павлюк Р., Повіренна І.</i> Психолого-педагогічний супровід молодших школярів з порушенням мовлення в умовах спеціального закладу освіти	85

РОЗДІЛ V НАУКОВІ РОЗВІДКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

<i>Бойченко В.</i> Індивідуальна траєкторія професійного вдосконалення педагога: результати наукової розвідки	93
<i>Сіроштан К., Павлюк Р.</i> Особливості просвітницької роботи в територіальній громаді щодо надання логопедичних послуг	101

CONTENTS

CHAPTER I THEORETICAL FUNDAMENTALS OF MODERN PEDAGOGY DEVELOPMENT

<i>Bratko M.</i> Factors of academic success of future teachers: innovation, leadership	6
<i>Zhelanova V., Kryzhanovska V.</i> Transformation of the activities of university analytical centers in the context of today's challenges.	13
<i>Leontieva I.</i> To the problem of building the ecosystem of higher pedagogical education	19

CHAPTER II EUROPEAN SCIENTIFIC STUDIES

<i>Fabbi C., Viunnyk V.</i> Reggio Emilia approach in interaction with young children	26
<i>Torgyik J., Rego H.</i> Experience of inclusive education in Hungary	32

CHAPTER III APPLIED ASPECTS OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL SCIENCE

<i>Dyka N.</i> The trajectory of effective teacher communication: features of professional speech communication	39
<i>Kuznetsova H.</i> Formation of Ukrainian phonetics and its teaching methods in educational institutions	49
<i>Harashchenko L., Litichenko O., Shynkar T.</i> Preparation of future educators for pedagogical support of play activities of young children.	52
<i>Golota N., Karnaukhova A.</i> Peculiarities of training educators for the formation of spatial orientations of young children	59
<i>Kozyr M., Sad A.</i> Challenges and risks of implementing innovative practices in higher education of Ukraine	65
<i>Shklyayeva G., Brovata O., Ilchenko O.</i> Education of a valuable attitude to the Motherland in the context of the formation of the socio-cultural world of a preschool child.	70

CHAPTER IV PSYCHOLOGY AND SOCIOLOGY IN THE CONTEXT OF MODERN SCIENCE

<i>Tsyuman T., Reva O.</i> Psychological culture of formation of personal dignity, safety of life and civic position in students of 5-6 grades	79
<i>Pavlyuk R., Povireнна I.</i> Psychological and pedagogical support of younger schoolchildren with speech disorders in the conditions of a special educational institution.	85

CHAPTER V SCIENTIFIC EXPLORATION OF YOUNG SCIENTISTS

<i>Boychenko V.</i> Individual trajectory of professional improvement of a teacher: results of scientific research.	93
<i>Siroshтан K., Pavlyuk R.</i> Peculiarities of educational work in the territorial community regarding the provision of speech therapy services.	101

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.011.3-052:005.6]:316.46

<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2023.401>

Братко М.,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук,
Київський університет імені Бориса Грінченка
Бульвар І. Шамо, 18/2, 02094 Київ,
m.bratko@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0001-7162-2841

ЧИННИКИ АКАДЕМІЧНОГО УСПІХУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ІННОВАЦІЇ, ЛІДЕРСТВО

У статті презентовано результати дослідження феномену академічного успіху здобувачів освіти — майбутніх педагогів. Зроблено короткий теоретичний огляд актуальних англomовних та українomовних наукових праць із досліджуваної проблеми. На основі контент-аналізу наукових праць, власного практичного досвіду, відповідей залучених до фокус-груп здобувачів освіти, зроблено висновок про сутність феномену академічний успіх здобувачів освіти. На думку автора статті, академічний успіх майбутніх педагогів — це процес та кінцева мета здобуття освіти у закладі вищої освіти, яка виявляється в освітній і професійній кваліфікації, яка зазначена в документі про освіту; це рівень професійної компетентності, який базується на опанованих фахових компетентностей (hard skills) та навичок, які необхідні для успішної кар'єри (soft skills). Також зроблена спроба обґрунтувати доцільність реалізації інновацій, лідерства у професійній підготовці педагогів як чинників академічного успіху здобувачів освіти. Проведене дослідження актуалізувало необхідність ґрунтовного дослідження системи чинників академічного успіху майбутніх педагогів з метою вивіщення якості результатів університетської освіти.

Ключові слова: академічний успіх, вища освіта, інновації, лідерство, майбутні педагоги, університет, успіх.

© Братко М., 2023

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023

Постановка проблеми. Розуміння важливості людського капіталу для розвитку економіки держави посилює увагу до усіх чинників, які впливають на його розвиток. Зокрема, до соціального інституту освіти як одного з провідних агентів розвитку людського капіталу — сукупного і індивідуального. Теза, що освіта — це проектування певного визначеного способу досягнення бажаного майбутнього, є не просто гаслом за таких умов, а керівництвом до дії. Адже, саме люди з їхніми знаннями, вміннями, компетентностями, здатністю до навчання упродовж життя, відповідно до цивілізаційного поступу, є творцями цього

майбутнього. Саме тому інвестиції в розвиток системи освіти країни є критично важливими та прибутковими у майбутньому, а якісна освіта громадян має бути осердям освітньої політики держави. Насамперед, акцент уваги має бути спрямований на якість професійної підготовки педагогів, які є ключовими гравцями у формуванні людського капіталу, адже несуть відповідальність за навчання та виховання дітей, які є майбутнім країни; організовують та підтримують навчання дорослих, відповідно до концепту «навчання упродовж життя»; розробляють та впроваджують освітні інновації, які модернізують

та трансформують освітній процес відповідно до розвитку техніки, технологій, суспільства.

На нашу думку, одним із показників якості професійної підготовки педагогів є академічний успіх. Він визначає рівень їхніх знань, умінь та навичок, які необхідні для успішної реалізації у професії; може, у подальшому, стати підґрунтям професійного і життєвого успіху.

Разом із тим, проведений контент-аналіз наукової літератури засвідчив, що не дивлячись на широке вживання поняття «академічний успіх» існують різні точки зору і щодо змісту поняття, і щодо чинників, які впливають на його досягнення. Зокрема, в україномовному науковому дискурсі, практично не досліджений аспект, чим особливий «академічний успіх майбутніх педагогів», хоча у публікаціях часто зустрічається поняття «академічна успішність», коли розглядаються теоретичні та практичні проблеми професійної підготовки фахівців для різних сфер економіки, в тому числі, і педагогів (Антонюк, 2022; Виноградов, 2018; Марченко, 2023; Музика, Гавриловська, Тичина, Майстренко, Весельська & Оснадчук, 2013; Несторук, 2020; Филенко, Ройко, Старченко, Проскурня, & Прилуцький, 2020 та ін.). Відмітимо, що дослідженню змісту поняття «академічний успіх» та чинників, які на нього впливають, присвячені нечисленні праці авторства Н. Бааджи, М. Братко, Н. Дужич, О. Козьменко, М. Марущак, Г. Ульянова, С. Цимбалюк.

До кола наукового інтересу М. Братко входить дослідження діяльності Центрів академічного успіху (англ. Academic success centers) в університетах США, які створюють можливості для студентів щодо розвитку навичок, які сприяють успіху в навчанні, соціальній адаптації, щоб дати можливість студентам досягти своїх академічних та особистих цілей за допомогою ефективного навчання, міжособистісного розвитку, особистої відповідальності та лідерства (Братко, 2022). Досить ґрунтовно до дослідження феномену академічного успіху здобувачів освіти підійшла українська учена О. Козьменко у докторському дисертаційному дослідженні «Підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина ХХ — початок ХХІ століття)» (Козьменко, 2021). Зокрема, учена зазначає, що такі терміни, як «академічна успішність», «навчальна успішність», «успішність навчання», «ефективність навчання», «навчальний успіх» є близькими за змістом, але не тотожними поняттями. Вона прийшла до висновку, що «навчальна (академічна) успішність студентів є інтегральною оцінкою ефективності результату діяльності студента щодо засвоєння культурно-історичного досвіду людства (знань, умінь, навичок, способів діяльності, моральних орієнтирів та цінностей), які забезпечують йому задоволення його

пізнавальних інтересів та розкриття потенційних розумових можливостей» (Козьменко, 2021). Дослідниця С. Цимбалюк, здійснюючи аналіз поняття «академічний успіх», ототожнює його з студентською успішністю, яка «включає не тільки успішне опанування навчального матеріалу, а ще й отримання необхідних компетенцій та навичок для подальшого працевлаштування» (Цимбалюк, 2023).

Разом з тим, англomовний науковий дискурс активно обговорює і академічний успіх (academic success), і чинники академічного успіху (academic success factors). Американські дослідники Т. Т. York; Ch. Gibson, S. Rankin, акцентують увагу на аморфності терміну «академічний успіх», не дивлячись на той факт, що це поняття має широке поширення, та стверджують, що воно включає в себе широкий спектр освітніх результатів від здобуття ступеня до морального розвитку. Учені наполягають, що академічний успіх необхідно оцінювати як академічні досягнення, участь в освітньо-цільовій діяльності, задоволення, набуття бажаних знань, навичок і компетенцій, наполегливість, досягнення освітніх результатів і успішність після закінчення коледжу. Стверджують, що академічна успішність має бути прямим результатом досягнення цілей навчання та набуття бажаних навичок і компетенцій (York, Gibson, and Rankin, 2015, с.5; с.8). Для розуміння сутності поняття «академічний успіх» варто познайомитися з працею «Що має значення для студентського успіху» (What Matters to Student Success) авторства G. D. Kuh, J. Kinzie, J. A. Buckley, B. K. Bridges & J. C. Hayek, які здійснили досить ґрунтовний огляд англomовної літератури з цієї проблематики (Kuh, Kinzie, Buckley, Bridges, & Hayek, 2006). Також безсумнівно цінність для нашого дослідження має праця А. М. Stelnicki, D. W. Nordstokke, D. H. Saklofske «Хто такий успішний студент університету? Аналіз особистих ресурсів» (Who is the successful university student? An analysis of personal resources) (Stelnicki, Nordstokke & Saklofske, 2015). Соціальні аспекти академічного успіху здобувачів освіти розкриті в праці R. Teese «Академічний успіх та соціальна влада» (Academic success and social power) (Teese, 2013).

Мета нашого дослідження: обґрунтувати доцільність реалізації інновацій, лідерства у професійній підготовці педагогів як чинників академічного успіху здобувачів освіти на основі контент-аналізу наукових праць, власного практичного досвіду викладання на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, відповідей 18 здобувачів освіти — майбутніх педагогів, залучених до 2 фокус-груп.

Результати дослідження. Концептуальні засади, які визначають стратегію і тактику підго-

товки майбутніх педагогів в Україні визначаються чинною нормативно-правовою базою, яка включає Закони України: «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2001), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2014); Концепцію Нової української школи (2016), Професійний стандарт вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти і вчителя з початкової освіти (2020) та відповідні стандарти вищої освіти. Зокрема, в контексті нашого дослідження представляє інтерес Стандарт вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка для другого (магістерського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України № 520 від 11.05.2021 р.) (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovometodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>).

Пошук шляхів актуалізації університетської підготовки в галузі освіти та педагогіки, відповідно до потреб сьогодення, сприяло створенню та реалізації на базі кафедри освітології та психолого-педагогічних наук факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (завідувачка кафедри — доктор педагогічних наук, професор Людмила Хоружа) ряду новітніх освітніх програм підготовки магістрів за спеціальністю: 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, а саме: «Корпоративна освіта та розвиток персоналу» як відповідь на потреби корпорацій, організацій та установ у безперервному розвитку людського капіталу, залучені персоналу до навчання упродовж життя (*lifetime learning/ lifelong learning*) у швидкозмінному та швидкоплинному світі, «Освітній дизайн та коучинг в освіті дорослих», яка презентує новаційний підхід до підготовки майбутніх педагогів, «Педагогіка середньої освіти» у партнерстві з інноваційним проектом «Навчай для України».

Саме здобувачі цих спеціальностей стали учасниками фокус-груп для обговорення розуміння змісту і сутності поняття «академічний успіх майбутніх педагогів». Насамперед, учасники фокус-груп зауважили, що підгрунттям успішної професійної діяльності педагога (а всі здобувачі магістерського ступеню, учасники фокус-груп, мають вже досвід професійної діяльності) є, насамперед, ґрунтовні фахові знання, уміння, навички, які необхідні для успішної реалізації у професії. Результативність їхньої сформованості, на думку респондентів, визначається сукупним академічним успіхом. Конкретизували, що академічний успіх здобувачів освіти — майбутній педагогів, це: *процес* (особистісний розвиток в процесі навчання в закладі вищої освіти), і *кінцева мета* (освітня і професійна кваліфікація, яка зазначена в документі про освіту; рівень професійної компетентності). Для академічного

успіху (конструкт результату) важливі як ґрунтовні *фахові компетентності* (*hard skills*), так і *навички, які необхідні для успішної кар'єри* (*soft skills*). Серед навичок, які необхідні для успішної кар'єри, здобувача освіти названі: критичне мислення, ефективне спілкування (комунікація), креативність, інноваційність, координація з іншими (кооперація), лідерство (в тому числі у власному житті бути господарем), партнерство, самопрезентація, управління часом (тайм-менеджмент), управління стресом, створення смислу життя і професійної діяльності. Особливу увагу, вважають майбутні педагоги, необхідно приділити формуванню лідерських якостей, лідерської позиції педагога, інноваційності. При чому, було зауважено, що зазначені позиції успішно формуються та набувають розвитку, коли професійна підготовка педагогів відбувається в умовах інноваційності та лідерства. Інноваційні підходи підвищують зацікавленість здобувачів освіти, мотивацію та критичне мислення, збільшують рефлексію, спонукають до розвитку вищих рівнів мислення, поглиблюють персональну відповідальність за навчання, розвивають уміння взаємодіяти з однолітками та педагогами, забезпечують задоволення від професійної діяльності педагогів і системний, часто миттєвий, зворотний зв'язок зі здобувачами освіти.

Досвід навчання у закладі вищої освіти та професійної діяльності дозволив також магістрантам усвідомити власну відповідальність за ефективність і результативність їхнього навчання, академічну успішність та академічний успіх в цілому. Разом з тим, вони підкреслюють потребу у наявності відповідних *умов-можливостей та педагогічної підтримки* з боку науково-педагогічних працівників у процесі навчання для розвитку професійно- і життєвоважливих компетентностей.

Наша власна наукова позиція дозволяє розглядати умови-можливості в контексті освітнього середовища закладу вищої освіти, яке визначаємо як «цілісність, що охоплює сукупність умов, в яких відбувається професійна підготовка, особистісний розвиток та соціалізація майбутнього фахівця. Йому притаманні певні якісні та кількісні характеристики, що визначаються освітніми цілями закладу, виявляються у виборі засобів, за допомогою яких ці цілі досягаються, оцінюються за ефективністю впливу, які виявляються в особистісному, соціальному, інтелектуальному розвитку суб'єктів освіти» (Братко, 2017, с.144-146). Інноваційним освітнє середовище закладу вищої освіти буде тоді, коли воно забезпечує стандартизований та індивідуалізований освітній процес, є функціональним та ефективним, має випереджуючий характер, закладає підґрунття для «навчання упродовж життя». Проектуючи освітнє середовище закладу вищої освіти необ-

хідно звернути особливу увагу на різноманітність необхідних та бажаних ресурсів для здійснення ефективної освітньої діяльності; процеси, які забезпечують адекватне визначення освітніх цілей здобувачів освіти, вибудовування індивідуальної та колективної освітньої траєкторії; процедури та інструменти, які дозволяють вимірювати освітні результати на всіх етапах; індикатори якості освітнього процесу; освітні технології, які забезпечують ефективність та результативність освіти. Сучасне освітнє середовище має бути гнучким (flexibility), відкритим (openness), забезпечувати учасникам освітнього процесу доступ до різних ресурсів (access to resources). Його основне призначення — підтримка ефективності освітнього процесу для усіх його учасників, як здобувачів освіти, так і викладачів.

Щодо педагогічної підтримки здобувачів освіти у досягненні академічного успіху цікавим для упровадження у практику вітчизняної освіти є досвід коледжів та університетів у США, де успішно функціонують Центри академічного успіху (Academic success centers) метою діяльності яких є розбудова та реалізація узгодженої стратегії задля покращання освіти через багатоаспектне сприяння академічній успішності здобувачів освіти. Як місію Центри декларують допомогу студентам у всебічному розкритті академічного потенціалу; збагачені освітньої програми глибоким і цілеспрямованим навчальним досвідом, отриманні навичок, які необхідні для продовження професійного розвитку протягом усього життя. В Центрах активно використовують різні технології підтримки, а саме: тьюторинг (репетиторство), академічний коучинг (тренерство), менторинг (наставництво), додаткове інструктування та консультування (Братко, 2022). Майбутні педагоги висловлюють значну зацікавленість у функціонуванні подібних центрів в закладах післяшкільної освіти в Україні.

Обговорення проблем питань, питань, які не мають однозначної відповіді, є традиційним підходом до організації освітнього процесу в магистратурі. Це дозволяє досить результативно розвивати критичне мислення, вміння аргументувати свою точку зору та знаходити компроміси. Так, з майбутніми педагогами в межах дискусії «Педагог — агент освітніх змін», яка передбачена програмою навчальної дисципліни «Лідерство в освіті», що входить до навчальних планів усіх, названих вище, освітніх програм відбулося обговорення необхідного (бажаного) переліку чеснот лідера-освітянина для успішної професійної діяльності. Також торкнулися проблемного питання щодо сприяння формуванню зазначених чеснот у процесі навчання у закладі вищої освіти. У процесі конструктивного обговорення здобувачі прийшли до висновку, що такими чеснотами є *довіра, відповідальність, візійність,*

порядність, професіоналізм, гуманізм, підтримка, командність, патріотизм, надійність, інноваційність, самовдосконалення. Зробили висновок, що лідерські якості майбутніх педагогів проявляються у їхній здатності приймати рішення, вести за собою інших, ефективно організовувати роботу та ефективно вирішувати проблеми.

Прийшли до висновку, що інноваційність — це одна з ключових компетентностей педагога, оскільки швидкоплинний та швидкозмінний сучасний світ вимагає від педагога постійного оновлення знань, здатності приймати і творити нове, швидко адаптуватися до змін. Адже реальний контекст сучасної педагогічної діяльності описується такими тезами: Виклики, яких ніколи не було. Можливості, яких не існувало. Моделі навчання, які не можна було уявити. Педагогічний інструментарій, який безперервно оновлюється. Потреба в образі сучасного педагога, який «виходить за межі» та постійно навчається. Професійна діяльність сучасного педагога відбувається в світі, який маркується як BANI-світ (brittle — крихкий; anxious — тривожний; nonlinear — нелінійний; incomprehensible — незрозумілий). Це світ потрясінь та абсолютно непередбачуваних змін, які дивують, дезорієнтують, посилюють стрес. Популярною аббревіатура BANI стала після публікації у 2020 році статті «Назустріч епосі хаосу» (Facing the Age of Chaos) авторства Дж. Кашіо (J. Cascio), антрополога та футуриста зі США (Cascio, 2020).

Погоджуємося, що упровадження в педагогічну практику інновацій — це не модний тренд, а необхідна відповідь на запит основних освітніх стейкхолдерів — здобувачів освіти як потенційних творців завтрашнього дня країни в якості громадян та працівників. Упровадження педагогічних інновацій в освітню практику має численні переваги, серед яких: підвищення якості навчання — інновації сприяють удосконаленню методів навчання задля забезпечення ефективності засвоєння знань; підвищення конкурентоспроможності — заклади освіти, які запроваджують інновації зазвичай є більш привабливими для здобувачів освіти, педагогічного персоналу, стейкхолдерів та партнерів; підвищення інноваційної культури — упровадження інновацій створює підґрунтя для творчості, креативності студентів і викладачів, сприяє розвитку підприємницького духу, готовність до інноваційного мислення у майбутньому. Інститут освітніх технологій Відкритого університету з Великобританії (Institute of Educational Technology at The Open University (UK) з 2012 року щороку на своїх відкритих ресурсах публікує звіт за результатами дослідження найновіших педагогічних технологій, які були популярними у світі упродовж досліджуваного року (<http://www.open.ac.uk/blogs/innovating/>), які маркує як такі, що вже впливають на освітню практику, або пропонують можливості для майбутнього. Складений такий

перелік і для 2023 року (Kukulka-Hulme, Bossu, Charitonos, Coughlan, Deacon, Deane, Ferguson, Herodotou, Huang, Mayisela, Rets, Sargent, Scanlon, Small, Walji, Weller & Whitelock, 2023). До цього переліку увійшли такі освітні інновації: 1. *Педагогіка з використанням інструментів штучного інтелекту (Pedagogies using AI tools)*, яка передбачає використання інструментів AI, таких як ChatGPT, Bard для підтримки викладання та навчання. 2. *Метавсесвіт для освіти (Metaverse for education)*, який розширює освітні можливості завдяки захоплюючому 3D-середовищу. 3. *Мультимодальна педагогіка (Multimodal pedagogy)* пропонує покращення навчання шляхом урізноманітнення спілкування та представлення, фокусується на використанні різних способів комунікації, таких як слова, зображення, звуки та жести, щоб полегшити навчання. 4. *«Бачити себе в навчальному плані» (Seeing yourself in the curriculum)* — це технологія, яка дозволяє здобувачам освіти побачити себе в навчальній програмі. Все більше і більше студентів хочуть бачити людей, схожих на себе, з їхньою історією та походженням, представленими у їхньому навчальному плані, навчальних матеріалах та освітніх підходах. 5. *Педагогіка турботи в умовах цифрового опосередкування (Pedagogy of care in digitally mediated settings)* — це підхід, який надає пріоритет емпатії та розвитку здобувачів освіти у сприятливому, підтримуючому та рівноправному середовищі навчання. 6. *Подкасти як педагогіка (Podcasts as pedagogy)* — передбачає вбудовування подкастів у практику викладання та навчання, використання їх як педагогічного інструменту. 7. *Навчання на основі викликів (Challenge-based learning)* — структурований підхід до використання викликів в освіті, який складається з трьох етапів: залучити, дослідити та діяти; базується на ідеї, що виклики «провокують» здобувачів освіти до активної участі та продукування результату. 8. *Підприємницька освіта (Entrepreneurial education)* навчає знань, навичок,

умінь та способу мислення, необхідних для створення, управління та розвитку бізнесу; сприяє створенню робочих місць, економічного успіху та інновацій у суспільстві. 9. *Педагогіка взаємин (реляційна педагогіка) (Relational pedagogies)* спрямована на розвиток потенціалу для роботи у взаємовідносинах; це процес комунікації, який створює стосунки та зв'язки з іншими, включаючи людей, матеріали, артефакти, технології та природне середовище проживання. 10. *Переплетені педагогіки освітніх просторів (Entangled pedagogies of learning spaces)* визнають складний взаємозв'язок між технологіями, педагогікою та навчальним середовищем. Замість того, щоб зводити дискусію до того, чи технології керують педагогікою, чи навпаки, переплетені педагогіки зосереджуються на розумінні того, як ці елементи взаємопов'язані і впливають один на одного.

Вважаємо, що творче застосування зазначених педагогічних інновацій у практиці професійної освіти сприятиме вивіщенню якості освітнього процесу, академічному успіху здобувачів освіти.

Висновок. Успішність у навчанні є важливою складовою академічного успіху майбутніх педагогів, але вона не є єдиною. Академічний успіх також передбачає розвиток у майбутніх педагогів інноваційних, лідерських та партнерських якостей, які дозволяють їм адаптуватися до змін, ефективно виконувати свої професійні обов'язки та досягати успіху у своїй професії. Дослідження феномену академічного успіху майбутніх педагогів як процесу та кінцевої мети здобуття освіти у закладі вищої освіти; аналіз чинників, які впливають на опанування здобувачами освіти ґрунтовних *фахових компетентностей* (hard skills) та *навичок, які необхідні для успішної кар'єри* (soft skills) залишається актуальною науковою проблемою педагогічної теорії та практики. Адже академічний успіх здобувача освіти з одного боку є одним з показників якості вищої освіти, а з іншого — основою для якісного людського капіталу.

ДЖЕРЕЛА

1. Антонюк, О. (2022). Використання освітнього коучингу для зменшення навчального стресу та посилення академічної мотивації студентів під час війни: теоретичний аспект. *Український педагогічний журнал*, (3), 44-54. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-44-54>
2. Братко М. (2017). *Управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу: теорія і практика: монографія*. Кам'янець-Подільський: «Аксиома». 424 с.
3. Братко М. (2022). Технології підтримки здобувачів освіти в центрах академічного успіху в університетах США. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка.*, (38 (2)), 6-13. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.38>
4. Виноградов, О. Г. (2018). Академічна успішність як критерій і предиктор. *Український психологічний журнал*, (4), 33-43.
5. Козьменко О. (2020). *Підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина ХХ — початок ХХІ століття)*. Дис. ... докт. пед. наук. Київ. 545 с.
6. Марченко, О. (2023). Дослідження факторів впливу освітнього середовища закладу вищої освіти на формування професійних і соціальних характеристик майбутніх фахівців. *European Science*, 3(sge20-03), 117-126. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-20-03-015>

7. Музика, О. Л., Гавриловська, К. П., Тичина, І. М., Майстренко, Т. М., Весельська, А. Л., & Оснадчук, Ю. О. (2013). Організаційно-педагогічні та психологічні засади ціннісної підтримки студентів з низьким рівнем академічної успішності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (67), 58-64.
8. Несторук, Н. А. (2020). Обґрунтування моделі підготовки майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*, 21 (2), 158-160.
9. Професійний стандарт вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти і вчителя з початкової освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/Files/GeTFile?lang=ukUA&fileId=22daac6a-f0db-4de0-8d49-47aa6b2ecb99>. — 2020.
10. Филенко, Б. М., Ройко, Н. В., Старченко, І. І., Проскурня, С. А., & Прилуцький, О. К. (2020). Порівняльний аналіз успішності студентів під час дистанційного навчання і традиційної форми освіти. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*, 20(3 (71)), 245-248.
11. Цимбалюк С. (2023). Дослідження діяльності центрів академічного успіху (Academic success centers) в університетах США: базові поняття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 67, том 2, 372-379. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-2-56>
12. Cascio J. BANI: Facing the Age of Chaos. 2020. <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d>
13. Kuh, G. D., Kinzie, J., Buckley, J. A., Bridges, B. K., & Hayek, J. C. (2006). What matters to student success: A review of the literature. Commissioned report for the National Symposium on Postsecondary Student Success: Spearheading a Dialog on Student Success. Washington, DC: National Postsecondary Education Cooperative.
14. Kukulka-Hulme, A., Bossu, C., Charitonos, K., Coughlan, T., Deacon, A., Deane, N., Ferguson, R., Herodotou, C., Huang, C-W., Mayisela, T., Rets, I., Sargent, J., Scanlon, E., Small, J., Walji, S., Weller, M., & Whitelock, D. (2023). *Innovating Pedagogy 2023: Open University Innovation Report 11*. Milton Keynes: The Open University. URL: <http://www.open.ac.uk/blogs/innovating/>
15. Stelnicki, A. M., Nordstokke, D. W., & Saklofske, D. H. (2015). Who is the successful university student? An analysis of personal resources. *Canadian Journal of Higher Education*, 45(2), 214-228.
16. Teese, R. (2013). *Academic success and social power: Examinations and inequality*. Melbourne Univ. Publishing.
17. York, Travis T.; Gibson, Charles; and Rankin, Susan (2015) «Defining and Measuring Academic Success,» Practical Assessment, Research, and Evaluation: Vol. 20, Article 5. <https://doi.org/10.7275/hz5x-tx03>

REFERENCES

1. Antoniuk, O. (2022). Vykorystannia osvithnoho kouchynhu dlia zmeshennia navchalnoho stresu ta posylennia akademichnoi motivatsii studentiv pid chas viiny: teoretychnyi aspekt [Academic coaching for reducing educational stress and increasing academic motivation of students during the wartime: theoretical aspect]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, (3), 44-54. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-44-54> [in Ukrainian]
2. Bratko M. (2017). Upravlinnia profesiinoiu pidhotovkoiu fakhivtsiv v osvithnomu seredovyschi universytetskoho koledzhu : teoriia i praktyka [Management of professional training in the educational environment of a university college: theory and practice]: monohrafiia. Kamianets-Podilskyi: «Aksioma». 424 s. [in Ukrainian]
3. Bratko M. (2022). Tekhnologii pidtrymky zdobuvachiv osvity v tsentrakh akademichnoho uspikhu v universytetakh SSHA [Support technologies for students in academic success centres at US universities.]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika.*, (38 (2), 6-13. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.38> [in Ukrainian]
4. Vynohradov, O. H. (2018). Akademichna uspihnist yak kryterii i predyktor [Academic performance as a criterion and predictor.]. *Ukrainskyi psykholohichnyi zhurnal*, (4), 33-43. [in Ukrainian]
5. Kozmenko O. (2020). Pidhotovka uspihnoi liudyny v zakladakh vyshchoi osvity SSHA (druga polovyna KhKh — pochatok KhKhI stolittia) [Preparing a Successful Person in Higher Education Institutions of the United States (the second half of the twentieth — the beginning of the twenty-first century)]. *Dys. ... dokt.ped.nauk*. Kyiv. 545 s. [in Ukrainian]
6. Marchenko, O. (2023). Doslidzhennia faktoriv vplyvu osvithnoho seredovyscha zakladu vyshchoi osvity na formuvannia profesiinykh i sotsialnykh kharakterystyk maibutnykh fakhivtsiv [Study of the factors of influence of the educational environment of a higher education institution on the formation of professional and social characteristics of future specialists]. *European Science*, 3(sge20-03), 117-126. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-20-03-015> [in Ukrainian]

7. Muzyka, O. L., Havrylovska, K. P., Tychyna, I. M., Maistrenko, T. M., Veselska, A. L., & Osnadchuk, Yu. O. (2013). Orhanizatsiino-pedahohichni ta psykholohichni zasady tsinnisnoi pidtrymky studentiv z nyzkym rivnem akademichnoi uspishnosti [Organisational, pedagogical and psychological principles of value-based support for students with low academic performance.]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, (67), 58-64. [in Ukrainian]
8. Nestoruk, N. A. (2020). Obhruntuvannia modeli pidhotovky maibutnikh pedahohiv [Substantiation of a model for training future teachers]. *Innovatsiina pedahohika*, 21 (2), 158-160. [in Ukrainian]
9. Profesiyni standart vchytelia pochatkovykh klasiv, vchytelia zakladu zahalnoi serednoi osvity i vchytelia z pochatkovoї osvity [Professional standard for primary school teacher, teacher of general secondary education institution and teacher of primary education] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=ukUA&fileId=22daac6a-f0db-4de0-8d49-47aa6b2ecb99>. — 2020. [in Ukrainian]
10. Fylenko, B. M., Roiko, N. V., Starchenko, I. I., Proskurnia, S. A., & Prylutskyi, O. K. (2020). Porivnialnyi analiz uspishnosti studentiv pid chas dystantsiinoho navchannia i tradytsiinoi formy osvity [Comparative analysis of student performance in distance learning and traditional education]. *Aktualni problemy suchasnoi medytsyny: Visnyk Ukrainiskoi medychnoi stomatolohichnoi akademii*, 20(3 (71)), 245-248. [in Ukrainian]
11. Tymbaliuk S. (2023). Doslidzhennia diialnosti tseŋtriv akademichnoho uspikhu (Academic success centeres) v universytetakh SSHA: bazovi poniattia [Study of Academic success centres in US universities: basic concepts]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp. 67, tom 2*, 372-379. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-2-56> [in Ukrainian]
12. Cascio J. BANI: Facing the Age of Chaos. 2020. <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d> [in English]
13. Kuh, G. D., Kinzie, J., Buckley, J. A., Bridges, B. K., & Hayek, J. C. (2006). What matters to student success: A review of the literature. Commissioned report for the National Symposium on Postsecondary Student Success: Spearheading a Dialog on Student Success. Washington, DC: National Postsecondary Education Cooperative. [in English]
14. Kukulska-Hulme, A., Bossu, C., Charitonos, K., Coughlan, T., Deacon, A., Deane, N., Ferguson, R., Herodotou, C., Huang, C-W., Mayisela, T., Rets, I., Sargent, J., Scanlon, E., Small, J., Walji, S., Weller, M., & Whitelock, D. (2023). *Innovating Pedagogy 2023: Open University Innovation Report 11*. Milton Keynes: The Open University. URL: <http://www.open.ac.uk/blogs/innovating/> [in English]
15. Stelnicki, A. M., Nordstokke, D. W., & Saklofske, D. H. (2015). Who is the successful university student? An analysis of personal resources. *Canadian Journal of Higher Education*, 45(2), 214-228. [in English]
16. Teese, R. (2013). *Academic success and social power: Examinations and inequality*. Melbourne Univ. Publishing. [in English]
17. York, Travis T.; Gibson, Charles; and Rankin, Susan (2015) «Defining and Measuring Academic Success,» *Practical Assessment, Research, and Evaluation*: Vol. 20, Article 5. <https://doi.org/10.7275/hz5x-tx03> [in English]

Bratko M.

FACTORS OF ACADEMIC SUCCESS OF FUTURE TEACHERS: INNOVATION, LEADERSHIP

Abstract. The article presents the results of a study of the phenomenon of academic success of future teachers. A brief theoretical review of relevant English and Ukrainian-language scientific works on the studied problem is made. Based on the content analysis of scientific works, own practical experience, responses of the students involved in the focus groups, the author concludes that the essence of the phenomenon of academic success of students is the academic success of students. According to the author, the academic success of future teachers is the process and goal of obtaining education in a higher education institution, which is manifested in the educational and professional qualifications specified in the document on education; it is the level of professional competence based on the mastered professional competencies (hard skills) and skills necessary for a successful career (soft skills). An attempt is also made to substantiate the feasibility of implementing innovations and leadership in the professional training of teachers as factors of academic success of students. The study has highlighted the need for a thorough study of the system of factors of academic success of future teachers to improve the quality of university education outcomes.

Keywords: academic success, higher education, innovation, leadership, future teachers, university, success.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2023

Прийнято до друку 24.11.2023